

ایران در سرایشی بحران تولید شمش روی؛ فاصله گرفتن از جایگاه جهانی با وجود ذخایر غنی

با وجود اینکه ایران یکی از دارندگان مهم ذخایر سرب و روی در جهان است، تولید شمش روی در سال‌های اخیر با چالش‌های جدی مواجه شده و کشور از جایگاه جهانی خود فاصله گرفته است.

به گزارش پایگاه اطلاع رسانی معدن پیشرو؛ در حالی که ایران یکی از دارندگان مهم ذخایر سرب و روی در جهان شناخته می‌شود اما تولید شمش روی در سال‌های اخیر با چالش‌های جدی مواجه شده و باعث شده که کشور از جایگاه جهانی خود فاصله بگیرد.

فعالان صنعت سرب و روی با انتقاد از سیاست‌های حمایتی ضعیف دولت تاکید دارند که افزایش ناگهانی قیمت انرژی، رشد شدید هزینه مواد اولیه و مشکلات مربوط به رفع تعهدات ارزی زنجیره تولید شمش روی را به شدت تحت فشار قرار داده و ادامه فعالیت کارخانه‌های تولید شمش روی را در هاله‌ای از ابهام فرو برده است.

در سال ۲۰۲۳ تولید جهانی شمش روی به حدود ۱۴ میلیون تن رسید که سهم ایران از این رقم تنها ۲۸۰ هزار تن بود که رقمی ناچیز در مقایسه با ظرفیت بالقوه کشور است. در حالی که کشورهایی مانند چین، هند و کره جنوبی در صدر تولیدکنندگان جهان قرار گرفته‌اند اما ایران به دلیل هزینه‌های بالای تولید، عدم تخصیص ارز دولتی، بوروکراسی پیچیده و نبود سرمایه‌گذاری در معادن و فناوری‌های نوین نتوانسته جایگاه شایسته‌ای در بازار جهانی پیدا کند.

امروزه صنعت روی ایران حال و روز خوشی ندارد، تا جایی که براساس آمارها ۷۰ کارخانه تولید شمش روی در استان‌های مختلف به سختی در حال فعالیت هستند اما یکی از مسائلی که روی را به این عرصه کشانده افزایش ناگهانی و بدون اطلاع قبلی قیمت حامل‌های انرژی بوده است. این مهم از سال گذشته ضربه مهلکی را به بدنه صنعت روی کشور وارد کرده است.

نکته اینجاست که صنعت روی به مدت یک‌دهه به عنوان صنایع آسیب‌پذیر شناخته می‌شد و در راستای مقابله با هرگونه آسیب ناشی از افزایش قیمت حامل‌های انرژی به فعالان این صنعت یارانه کمکی انرژی تعلق می‌گرفت اما در کمال تعجب نه تنها این مهم فراموش شد بلکه نام صنعت روی در میان صنایع ارزآور و هم‌ردیف صنایعی همچون مس، آلومینیوم، سیمان و پتروشیمی قرار گرفت! موضوعی که انتقادها را افزایش داده است. حالا تاکید می‌شود که بدون اصلاح سیاست‌ها، بازنگری در سیاست‌های حمایتی انرژی و ایجاد امکان واردات فناوری‌های پیشرفته، نمی‌توان به آینده صنعت شمش روی ایران امید داشت.

وضعیت شمش روی

در این خصوص جلال عبداللهی، فعال صنعت سرب با اشاره به اهمیت شمش روی تصریح کرد: مهم‌ترین فرآورده فلز روی را می‌توان شمش روی دانست که به دلیل دوام و مقاومت به خوردگی بالایی که از آن برخوردار است، همواره در فرآیند گالوانیزاسیون مورد استفاده قرار می‌گیرد. طبق آمار ارائه شده توسط گروه بین‌المللی مطالعات سرب و روی «ILZSG»، تولید شمش روی در جهان طی سال ۲۰۲۳ میلادی به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تن رسید که از این میزان چین با تولید ۶ میلیون و ۸۵۰ هزار تن، کره جنوبی با ۸۶۲ هزار تن، هند با ۸۳۶ هزار تن، اسپانیا با ۵۲۰ هزار تن، کانادا با ۵۰۴ هزار تن، ژاپن با ۴۸۵ هزار تن، استرالیا با ۴۶۷ هزار تن، مکزیک با ۳۶۳ هزار تن، پرو با ۳۴۶ هزار تن و فنلاند با ۲۹۴ هزار تن، ۱۰ تولیدکننده برتر این محصول بوده‌اند اما متأسفانه نام ایران در میان برترین تولیدکنندگان شمش روی دنیا با وجود برخورداری از ذخایر غنی سرب و روی به چشم نمی‌خورد و در سالی که گذشت، فعالان این صنعت با مشکلات متعددی دست به گریبان شدند که عملکرد آنها در تولید و صادرات را تحت‌تاثیر قرار داد.

او با انتقاد از افزایش قیمت انرژی اظهار کرد: افزایش ناگهانی و بدون اطلاع قبلی قیمت حامل‌های انرژی، ضربه مهلکی را به بدنه صنعت روی کشور در سال ۱۴۰۳ وارد کرد؛ صنعتی که در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ به عنوان صنایع آسیب‌پذیر شناخته می‌شد و یارانه کمکی انرژی به فعالان این صنعت در راستای مقابله با هرگونه آسیب ناشی از افزایش قیمت حامل‌های انرژی تعلق می‌گرفت اما در سال ۱۴۰۳ و در کمال تعجب نه تنها مساله مذکور در نظر گرفته نشد بلکه نام صنعت روی در میان صنایع ارزآور و هم‌ردیف صنایعی همچون مس، آلومینیوم، سیمان و پتروشیمی قرار گرفت؛ این اتفاق در حالی رخ داد که تولیدکنندگان شمش روی در ایران هیچ دخالتی در تعیین قیمت روی ندارند و تنها قادر به کنترل هزینه‌های تولید هستند. به علاوه، تمام مواد اولیه خریداری شده توسط فعالان این صنعت (به غیر از خاک) مانند اسید سولفوریک، پرمنگنات، پرسولفات آمونیوم و... همگی تسهیل‌کننده تولید شمش روی محسوب می‌شوند که همزمان با افزایش قیمت حامل‌های انرژی، قیمت این مواد نیز به شدت رشد پیدا کرد.

نرخ گاز هم‌ردیف با پتروشیمی‌ها!

این فعال صنعت روی همچنین با اشاره به قیمت گاز نیز گفت: قیمت گاز مصرفی کارخانه‌های تولید شمش روی تا پیش از این ۵۰۰ تومان به ازای هر مترمکعب بود که این میزان هم‌اکنون به هشت هزار تومان افزایش یافته است. نکته قابل تامل اینکه هزینه گاز مصرفی صنایع گالوانیزه به عنوان مهم‌ترین مصرف‌کنندگان این محصول که در رتبه ۱۰ گروه‌بندی صنایع قرار گرفته‌اند، ۵۰۰ تومان به ازای هر مترمکعب است و مشخص نیست که چرا نرخ گاز مصرفی واحدهای تولید شمش روی (واقع در رتبه هشت صنایع) باید هم‌ردیف با پتروشیمی‌ها محاسبه شود؟ در خصوص قیمت برق نیز برای مثال

در حال حاضر قیمت برق مصرفی کارخانه‌های بزرگ تولید آلومینیوم ۹۰۰ تومان به ازای هر کیلووات ساعت است؛ در حالی که این میزان برای واحدهای کوچک تولید شمش روی یک هزار و ۱۰۰ تومان در نظر گرفته می‌شود و با توجه به قیمت آلومینیوم و روی در بورس فلزات لندن (LME)، این امر به شدت سودآوری کارخانه‌های تولید شمش روی را تحت تاثیر قرار داده است.

عبداللهی با اشاره به آمارها گفت: میزان تولید شمش روی در کشور طی سال ۱۴۰۳ به حدود ۲۸۰ هزار تن رسید که حدود ۷۰ هزار تن از آن در داخل مصرف شده و حدود ۲۱۰ هزار تن نیز در بازارهای صادراتی عرضه شد. معضل رفع تعهد ارزی در سال گذشته سبب شد بسیاری از تولیدکنندگان شمش روی با وجود پیگیری‌ها و نامه‌نگاری‌های فراوان با معاونت معادن و فرآوری مواد وزارت صمت، بانک مرکزی و سازمان توسعه تجارت ایران در پیچ تند رفع تعهد ارزی گرفتار شوند. با فرض قیمت روی در بورس فلزات لندن (حدود ۲ هزار و ۶۰۰ دلار به ازای هر تن)، این میزان معادل ۲۸۰/۶ دلار به ازای هر کیلوگرم در داخل است.

با وجود اینکه هیچ ارزی به منظور تامین مواد اولیه به تولیدکنندگان شمش روی تخصیص داده نمی‌شود، فعالان این صنعت در حالی ملزم به رفع تعهد ارزی به میزان بیش از ۳۱ هزار تومان (اختلاف قیمت حدود ۱۲ هزار تومانی نرخ ارز آزاد و نیما ضربدر ۲/۶) در سال گذشته شدند که هیچ سودی حاصل از صادرات به دست نیاورده بودند! بر همین اساس صادرات واحدهای تولید شمش روی به صورت عبور موقت انجام شد و در این بین، بوروکراسی اداری زمان‌بری به دنبال اخذ مجوزهای لازم از بخش‌هایی همچون اداره گمرک، بانک مرکزی و... شکل گرفت. به عبارتی، این معضل باعث شد تولیدات شمش روی در آمار، کاهش و در قاچاق، افزایش پیدا کند.

معضلات صنعت روی

او با اشاره به افت استفاده از روی در صنعت خاطرنشان کرد: باید یادآور شد که مصرف شمش روی در صنعت گالوانیزه در حالی روند نزولی به خود گرفته است که شاهد رشد استفاده روزافزون از نیوجرسی (Al)؛ بتونی به جای گاردریل‌های فلزی در جاده‌های مواصلاتی هستیم. این مساله نه تنها منجر به افت استفاده از روی در صنعت گالوانیزه شده بلکه مشکلات متعددی همچون خطر تصادفات جاده‌ای، آلودگی زیست‌محیطی، افزایش هزینه‌های راه‌سازی و... را به همراه داشته است. این معضل از یک سو سبب کاهش مصرف شمش روی در داخل شده و از سوی دیگر، افزایش صادرات این محصول به کشور همسایه یعنی عراق با هدف استفاده در ساخت گاردریل‌های فلزی را به همراه داشته است. در واقع ما به جای آنکه در اندیشه توسعه تولید و تامین نیاز داخل به شمش روی باشیم، به راحتی زمینه صادرات این محصول با قیمت مناسب را به عراق فراهم کرده‌ایم. بی‌جهت نیست که امروز صنعت روی ایران به این حال و روز گرفتار شده و ۷۰ کارخانه تولید شمش روی (استان زنجان ۶۰، استان مرکزی ۲، استان کرمانشاه ۲، استان قزوین ۲، استان گیلان یک و استان اصفهان ۳) به سختی در حال فعالیت هستند. واقعیت تلخ اینکه در سراسر دنیا، صنایع کوچک فعالیت می‌کنند تا صنایع بزرگ راه‌اندازی شوند اما متأسفانه در ایران صنایع کوچک نابود شده و صنایع بزرگ نیز به تعداد محدودی باقی مانده‌اند.